

De bevrijding van Vlaanderen

DE
BEVRIJDING
VAN **Arnout Hauben**
& Johanna Spaey
VLAANDEREN

Polis

9	Proloog
14	Hoofdstuk 1 DE ROES VAN DE BEVRIJDING
73	Hoofdstuk 2 DE STRIJD OM HET WATER
134	Hoofdstuk 3 WRAAK VANUIT DE LUCHT
187	Epiloog
189	Voor wie meer wil lezen
194	Met dank aan
198	Tijdslijn
204	Beeldverantwoording

IN MEMORIAM
MAURICE HAUBEN

Niets groots, niets schoons geschiedt er
op deze wereld zonder opoffering.
(Lamennais)

PROLOOG

Vijf jaar geleden, zeventig jaar na de bevrijding, doorkruiste ik heel Europa. Ik sprak met heel wat mensen die de laatste gevechten van de Tweede Wereldoorlog van dichtbij hadden meegemaakt. In eigen land ging ik vooral op zoek naar getuigen van de Slag om de Ardennen, waar de Amerikanen en de Duitsers in de barre winter van 1944-1945 tegenover elkaar stonden.

Intussen ben ik vijf jaar verder. Enkelen van mijn dierbaren zijn er niet meer. Tante Anny, de tweelingzus van mijn oudoom Maurice, is gestorven. Maurice sneuvelde aan het einde van de oorlog tijdens de bevrijding van België en bleef voor eeuwig jong, zij werd ouder zonder hem en miste hem elke dag. Ook mijn grootmoeder uit Ruddervoorde is er niet meer. Met tante Anny en mémé Tineke had ik een bijzondere band. Ze konden goed verhalen vertellen en deden dat graag en met veel passie. Allebei hadden ze veel meegemaakt en de oorlog had hen diep getekend. Toen ze stierven, ontstond er een leegte. Heel mijn leven waren zij de hoeders van mijn persoonlijke familiegeschiedenis geweest en hoefde ik me daar niet mee bezig te houden, maar nu zij er niet meer waren, vroeg ik me af wie al die grote en kleine verhalen in mijn familie zou bewaren. Ik besepte dat het nu mijn beurt was. Daarvoor moest ik me meer verdiepen in het verleden van mijn grootouders en ouders, en dat verleden speelde zich hier in Vlaanderen af.

Ik trok opnieuw mijn *Ten oorlog*-schoenen aan en vijfenzeventig jaar na de bevrijding van Vlaanderen ging ik in eigen land op pad. Dat de bevrijding over meer ging dan uitgelaten mensen en Canadezen die kauwgom en chocolade uitdeelden, wist ik al door de dood van Maurice. Maar dat de bevrijding bij ons heel moeizaam verliep en dat daar in het noorden, rond het Albertkanaal, het Leopoldkanaal en de Schelde, maandenlang zwaar om was gevochten, was voor mij toch een ontdekking.

Oorlog gaat natuurlijk over meer dan vechten. Het gaat over mensen die in moeilijke en verwarrende tijden boven zichzelf uitstijgen. Hoe vaak zeggen we niet over onze eigen ouders of grootouders dat ze anders zijn omdat ze de oorlog nog hebben meegemaakt, dat ze sterker en weerbaarder zijn? Tijdens mijn tocht ontmoette ik de laatsten die nog overblijven van die supersterke oorlogsgeneratie. Het zijn mensen als mijn grootouders, die krachtig en optimistisch in het leven staan, maar in die paar jaar oorlog veel meer hebben meegemaakt dan ik waarschijnlijk in een heel leven. Door met deze getuigen te spreken, voel ik ook beter welk bloed er door mijn aderen stroomt, voel ik me inniger verbonden met mijn grootouders en de oorlogsverhalen die in mijn familie de ronde doen. Hun geschiedenis is ten slotte ook mijn geschiedenis, hun verhaal werd wat meer mijn verhaal.

20 IN '44

Mémé Tineke.

21 IN '44

Tante Anny.

Tijdens de laatste maanden van de oorlog zorgden de V1's en V2's bij ons voor heel wat leed. Dat de V2 op Cinema Rex in Antwerpen zoveel doden had gemaakt, wist ik natuurlijk wel, maar pas toen ik over de hele geschiedenis van de V-bommen begon te lezen, besepte ik hoe erg ze hadden huisgehouden. Zelfs toen België al bevrijd was, zorgden ze constant voor terreur. Elke seconde kon je laatste zijn. Om die luchtterreur nog beter te begrijpen, maakte ik een lijst van alle V-bommen die voor dodelijke slachtoffers hadden gezorgd. Het bleken er uiteindelijk 775 te zijn, waarvan de eerste op 8 juli 1944 in Eernegem in West-Vlaanderen viel en de laatste op 29 maart 1945 in Kalmthout. Het aantal slachtoffers dat de V-bommen maakten, deed me duizelen, want het ging om meer dan achtduizend doden, mensen die op weg naar school of hun werk, 's nachts in hun bed of tijdens het schaatsen in één klap werden weggevaagd. Ik sprak met overlevenden en nabestaanden. Velen hadden jarenlang gezweven over wat ze hadden meegemaakt. Trauma's waren weggemoffeld, tranen nooit vergoten, want in de oorlog had iedereen wel afgezien. En toen het eindelijk echt vrede was, wilde niemand nog herinnerd worden aan de ellende, de repressie en de angst. Dit was van oude mensen en de dingen die nooit voorbijgingen. Ik ben blij dat ik hen nog heb gesproken voor ook zij ons zullen verlaten.

Mijn familie telt dus één oorlogsdode: Maurice Hauben. Zijn dood liet bij ons diepe sporen na. Maurice sneuvelde op 21 september 1944 in Wilmarsdonk. Als eenentwintigjarige maakte hij deel uit van het Geheim Leger en moest hij mee de haven proberen te beschermen tegen de terugtrekkende Duitsers. Door zijn lot wist ik dat de geallieerden in Vlaanderen na die eerste makkelijke bevrijdingsdagen aan de Schelde tot stilstand waren gekomen en dat de rivieren

en kanalen in ons land nog maandenlang de scheidingslijn vormden tussen bevrijd en bezet Vlaanderen. De haven van Antwerpen was begin september wel bevrijd, maar de toegangsweg naar de haven en de monding van de Schelde bleven in handen van de Duitsers.

Lang dacht ik dat ik alles wat ik over Maurice kon weten al wist, dankzij mijn tante Anny, maar toen kwam ik plots een getuige op het spoor die de gevechten in Wilmarsdonk met eigen ogen had zien gebeuren. Leon Van Alsenoy groeide er op op een boerderij. Het dorp is nu helemaal verdwenen en opgeslokt door de haven, alleen de toren van de Sint-Laurentiuskerk staat er nog. Leon leidde me er rond en vertelde me hoe in september 1944 de Duitsers zich aan hun hoeve hadden ingegraven. Toen ze gebombardeerd werden door de geallieerden, moesten hij en zijn familie in de kelder schuilen. Op de dijk nam het Geheim Leger het intussen op tegen de Duitse troepen die, terwijl ze zich terugtrokken, nog zo veel mogelijk schade probeerden aan te richten. Leon zag hoe drie mannen van het verzet werden weggedragen. Een van hen moet Maurice geweest zijn, die naar verluidt een kogel in de arm en een in de borst had gekregen. Dat raakte me diep. Ik belde meteen mijn vader om het hem te

Het verdwenen dorp Wilmarsdonk.

Arnout en Leon Van Alsenoy.

vertellen. Zonder goed te kunnen uitleggen waarom wist ik dat het voor hem en voor mijn familie belangrijk was om dit te weten. Deze ooggetuige, die nog iets over Maurice' laatste ogenblikken kon vertellen, gaf het antwoord op de laatste onopgehelderde vragen: waar was Maurice juist toen het gebeurde? Had hij geleden? Stierf hij alleen of had er zich nog iemand om hem bekommerd?

Onderweg vond ik echter niet alleen dat belangrijke, ontbrekende puzzelstuk in mijn eigen familiegeschiedenis. Ik ontdekte ook de identiteit van de Britse soldaten die door de laatste V-bom op Vlaanderen waren omgekomen. Op mijn beurt kon ik hun familie een antwoord bieden op de vele vragen die ze daar nog altijd over hadden. In die antwoorden lag ook een stukje gemoedsrust dat ze nooit hadden kunnen vinden.

De bevrijding van Vlaanderen vormt het sluitstuk van mijn *Ten oorlog*-reeks. Ditmaal ben ik dicht bij huis gebleven. Het heeft me de ogen geopend omdat mijn tocht het oorlogsleed zo tastbaar en zichtbaar en hoorbaar maakte. In mijn DNA zit deze oorlog diep verankerd, net zoals in dat van mijn kinderen en hun kinderen later. Ik ben vast niet de enige die dat zo aanvoelt.

Natuurlijk zijn er vrolijke verhalen over met bloemen versierde tanks en kussende meisjes en soldaten als het over de bevrijding gaat, maar die vrijheid kregen we zeker niet in de schoot geworpen. Dat weet ik nu wel zeker. Ik ben op zoek gegaan naar de laatste getuigen van die laatste maanden, waarin hoop en wanhoop, vrijheid en onvrijheid, levenslust en doodsangst elkaar voortdurend kruisten. Laten we dus vertrekken. Ten oorlog! Ter bevrijding!

Arnout

Hoofdstuk 1

DE ROES VAN DE BEVRIJDING

**‘Het was de mooiste dag van mijn leven.
Brussel was bevrijd en ik kwam de vrouw tegen met
wie ik later zou trouwen.’**

JEAN MARTIAL, BEVRIJDER, LID VAN DE BRIGADE PIRON

Ronse

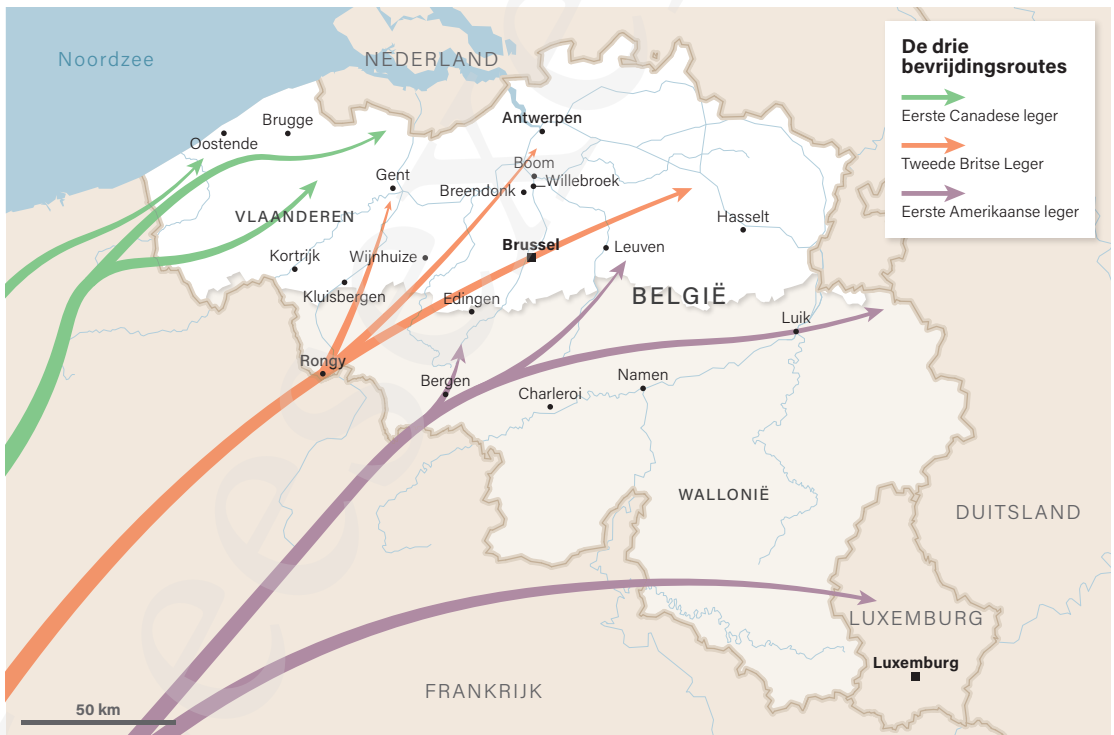

Intrede van de Amerikaanse troepen in Rongy.

Daar zijn ze!

In Rongy mochten de dorpingelingen zich in 1944 als eerste Belgen bevrijd noemen. Na de landing in Normandië op 6 juni 1944 staken de Amerikaanse troepen er op 2 september 1944 de Belgische grens over. Het Amerikaanse leger volgde ik al eerder voor *Ten oorlog II* toen ze onder leiding van generaal Eisenhower naar het zuiden van België trokken. Zij kregen het tijdens de Slag om de Ardennen nog zwaar te verduren. Omdat ik graag wil weten hoe het het noorden van ons land vijfenzeventig jaar geleden verging, volg ik ditmaal het spoor van het Britse Tweede Leger en het Canadese Eerste Leger door Vlaanderen. Zij trokken een dag na de Amerikanen, op 3 september, Rongy binnen onder leiding van de Britse bevelhebber Montgomery. De inwoners wisten met hun vreugde geen blijf. Ook voor de bevrijders was het een emotioneel parcours. In het Britse Tweede Leger vochten immers de Belgische soldaten van de Brigade Piron mee, die de bevrijding van hun land in Groot-Brittannië hadden voorbereid. Hier hadden ze jarenlang voor getraind, hier hadden ze jarenlang op gewacht.

Intrede van de Brigade Piron in Rongy.

Rongy vandaag.

Voor ik aan mijn tocht in Rongy begin, ga ik langs bij Jean Martial. Hij is nu zesennegentig en is een van de allerlaatste soldaten die over de Brigade Piron kan vertellen. Als ik hem in zijn appartement in Evere opzoek, ben ik meteen onder de indruk van zijn kalme, waardige verschijning. Hij zit keurig in het pak, is helder van geest en perfect tweetalig. In 1942 ontvluchtte hij bezet België en belandde hij via Portugal en Gibraltar in Groot-Brittannië. Daar sloot hij zich bij de Brigade Piron aan. Zonder enige aarzeling neemt hij me mee naar die memorabele dag waarop hij samen met de andere soldaten van de brigade voor het eerst sinds lang weer in eigen land was.

‘We waren in Normandië toen we plots het bericht kregen dat we naar Brussel moesten optrekken. We waren allemaal vrijwilligers, jonge mannen die voor hun land wilden vechten, en je kunt echt niet beschrijven hoe we ons voelden toen we dat te horen kregen. Eindelijk keerden we terug, eindelijk konden we weer naar huis. Al die jaren waren we ervan overtuigd geweest dat het ons ooit zou lukken, en toen we in Rongy aankwamen, was het zover: we zouden ons land van dat Duitse juk bevrijden. De emoties die ik daarbij voelde, waren zeer overweldigend. Rongy was een piepklein dorpje, ik denk niet dat er meer dan één straat was, maar die was wel in ónze handen. Aan alle huizen hingen de vlaggen buiten. De kinderen stonden op straat te juichen. Iedereen die er toen woonde, was naar buiten gelopen en stond ons op te wachten. De mensen schreeuwden hun blijdschap uit, iedereen wilde ons de hand schudden en omhelzen.’

Jean Martial.

Arnout bij het monument voor de Brigade Piron.

De weg waarlangs Jean en zijn kameraden Rongy binnenreden heet intussen de Rue Brigade Piron. Voor diezelfde brigade werd een monument opgericht en sinds 2014 waakt er een bronzen Pironsoldaat over het dorp.

In die Rue Brigade Piron vertelt Léon Tréhou me dat het dorp er nu helemaal anders uitziet dan in 1944. Het piepkleine dorpje van toen is volwassen geworden. Er was maar één straat, als je dat zo kunt noemen, want het was niet meer dan een zandweg, zonder asfalt en zonder riolering. ‘Ik was acht en wat ik die dag zag, staat nog altijd op mijn netvlies gebrand. Eerst reden er een paar gepantserde wagens binnen en daarna kwamen de tanks. Ik had nog nooit zoiets gezien én gehoord. Die tanks maakten een oorverdovend lawaai en ik voelde de grond letterlijk onder mijn voeten daveren.’ Hij lacht. ‘De uitlaten waren toen ook nog niet zoals nu. Ze maakten een hels kabaal, en toch was het een ongelooflijk mooi geluid.’

Voor het huis van Léon wappert een Belgische vlag. Zijn vrouw Nelly vraagt me binnen. Ook haar staat die derde september nog helder voor de geest. ‘Ik was zes toen ze ons bevrijdden’, vertelt ze. Ze leidt me naar de eetkamer, die eruitziet alsof de tijd er sinds haar kinderjaren is blijven stilstaan: roze bloemetjesbehang, tinnen schotels aan de muur en een staande klok die elk kwartier slaat. Er is, zo blijkt, inderdaad maar weinig veranderd, want Nelly is in haar ouderlijk huis blijven wonen. Wanneer ze hoort van mijn bevrijdingstocht gaat ze op zolder meteen op zoek naar haar aandenkens aan die septemberdag. Als ik de kartonnen doos opendoe, hou ik de slingers in de Belgische en Britse